

Sudár Annamária

Magyar nyelvemlékek az interneten

Gondolatok az Országos Széchényi Könyvtár multimédiás internetes szolgáltatása kapcsán

Az elmúlt néhány évben – részben emlékévek és jelentős kerek évfordulók kapcsán – számos új honlap készült a nemzeti könyvtárban a Tartalomszolgáltató Osztály vezetésével.¹ 2008-ban a Nyugat című korszakos jelentőségű folyóirat születésének 100. évfordulója alkalmából (<http://nyugat.oszk.hu/>), valamint a Reneszánsz Év tiszteletére (<http://matyasmesek.oszk.hu/>) indult útjára egy-egy multimédiás szolgáltatás, 2009-ben pedig elkészült az Örkény István életművét tárgyaló honlap (<http://orkenyistvan.hu/>)² és a magyar nyelvemlékeket felvonultató internetes gyűjtemény (<http://nyelvemlekek.oszk.hu/>).³ A jelen írás elsősorban az utóbbi honlapot mutatja be, valamint kitér az elkészítése során felmerült kérdésekre, a közgyűjteményekben folyó digitalizálási munkák körüli problémákra és a honlap folyamatos gondozása kapcsán felmerülő nehézségekre is.

A közgyűjtemények új szerepben

Az elmúlt mintegy másfél évtizednyi időben hatalmas mennyiségű digitális szöveg, szépirodalom és szakirodalom, kisebb részben más típusú dokumentum került fel a világhálóra, a közgyűjteményekben pedig elkezdődött a digitalizálás óriási léptékű és rejtett nehézségeket is hordozó munkája, amely újfajta felelősséget hozott a könyvtárak, a levéltárak és a múzeumok számára. Különösen fontos tény, hogy a digitalizálás révén a széles nyilvánosság elé lehet tárni a gyűjtemények legféltettebb, ugyanakkor sokszor nagy érdeklődést kiváltó ritka vagy egy példányban létező dokumentumait is. Az interneten elérhető vagy zárt hálón közzétett, különböző keresési lehetőségekre felkészített archívumok, katalógusok, egyéb adatbázisok részben tehermentesíthetik a közgyűjtemények munkatársait (vö.: olvasói kérések). A közgyűjtemények számára ugyanakkor nemcsak az ún. állományvédelmi digitalizálás és a digitalizált gyűjteményekre épülő szolgáltatások, adatbázisok létrehozása jelent feladatot, hanem az interneten való megmutatkozás új és sokarcú más lehetőségeinek kihasználása is.

A digitalizált szövegek (pl. kéziratok, régi könyvek), képek (pl. régi fényképek, metszetek), hangzó anyagok (pl. korai felvételek, ritkaságok) lehetővé teszik azt is, hogy egy-egy meghatározott szempont, aktualitás, vagy valamely más szellemi szervező erő mentén, hozzáadott értékekkel – keresetőség, célirányos újabb digitalizálások, multimé-

dia-elemek stb. – kiegészülve, jól definiált, jól szerkesztett kisebb-nagyobb tematikus összeállítások is létrejöhessenek. Az így megszülető honlapok közvetlenül is segíthetik a pedagógusok munkáját (vö.: aktív tábla), az internetes kultúra által pedig a közoktatás és a felsőoktatás, valamint a könyvtár-ügy minden szereplőjét is. Ez a lehetőség azonban sokrétegű új feladatot és bizonyos attitűdváltást is igényel a közgyűjteményekben dolgozóktól, annál is inkább, mert a technikai fejlődéssel együtt, sok tekintetben szinte észrevétlenül változtak meg az olvasói szokások és a kultúra „fogyasztásának” módjai is.

Attitűdváltás és a gyarapodó digitalizált tartalmak

Az internetes tartalomszolgáltatások létrejöttének is fontos meghatározói a már rendelkezésre álló digitális állományok. Az Országos Széchényi Könyvtárban (OSZK) az elmúlt években – többek között – elkészültek az MNy jelzeten nyilvántartott nyelvemlékkódexek és az ún. egylapos nyelvemlékek nagyfelbontású digitális állományai is.⁴ A nyers képekből gondos és hosszas utómunkálatokkal jöhetnek létre – a mindenki számára elérhető – képek és a digitálisan újraegyesített „virtuális kódexek” (1. ábra). Ezek a már rendelkezésre álló, de még nagyobb részt „nyers” állapotú tartalmak adták az ötletet, hogy a Kazinczy Ferenc születésének 200. évfordulója kapcsán meghirdetett Magyar Nyelv Éve alkalmából megrendezett „Látjátok

feleim...” *Magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig* című reprezentatív időszaki kiállítás mellett,⁵ útjára indítsuk a *Magyar nyelvemlékek* című multimédiás internetes szolgáltatást is.

A kiállítás és a honlapok (!) ötlete még 2008 nyarán fogalmazódott meg. Az akkori elképzelés szerint a 2009 őszén induló komplex program középpontjában a nagyrészt a nemzeti könyvtárban őrzött magyar nyelvemlékek köré szerveződő kiállítás áll majd, amely multimédiás elemek segítségével mutatja be az írott és a beszélt nyelv közötti szerves összefüggést. Az OSZK vezetése szerette volna azt is elérni, hogy a kiállítás kapcsán „audio-guide” rendszerre is szert tegyen a könyvtár, amely a későbbi tárlatok során is szolgálhatta volna a látogatókat. Az akkori elképzelések szerint a kiállítás kapcsán két honlap készült volna el: a hosszú évekre kutatóknak és szerkesztőknek egyaránt munkát adó, visszafogott grafikai megjelenésű tudományos szolgáltatás, és az arculatában is felhívó erejű, látványos, interaktív játékokkal is szolgáló, népszerűsítő oktatási tartalom. Az ország és a nemzeti könyvtár 2009-es valósága némiképp átírta az elgondolásokat. Sokkal szorosabb költ-

ségyvetés mellett kellett létrejönnie a kiállításnak, és két honlap helyett csak egy készülhetett el. Amellett, hogy számos tervünk megvalósításáról le kellett mondanunk, az alapkonceptiót azért igyekeztünk megtartani.

A kiállítás és a honlap létrehozását közös cél jegyében gondoltuk el: megmutatni, hogy a kultúra egész, hogy a nyelvemlékeink – az ún. szórványemlékektől a XVI. századi magánlevelekig bezárólag – nemcsak emlékek, nemcsak „kiállítási tárgyak”, hanem velünk élő, az anyanyelvünket, a kultúránkat esetenként ma is megihlető, formáló szövegek és források. A párhuzamos munka jó példa volt arra is, hogy a klasszikus kiállító tér és a virtuális tér körüli egyidejű munkák kölcsönösen kiegészíthetők, segíthetik egymást. E sorok írásakor már az is kitapintható, hogy az interneten publikált, áttekinthetően rendszerezett dokumentumok, a hozzájuk társított szakirodalmi anyagok és egyéb fontos tartalmak, nemcsak a tájékozódást, az elmélyülést segíthetik, hanem bizonyos értelemben kijelölhetik a kutatás további irányait is. Felhívhatják a figyelmet a még feldolgozatlan nyelvemlékek-

1. ábra A Festetics-kódex egyik virtuálisan egyesített oldalpárja

re (vö.: tudományos publikálás), a hiányzó adatokra, vagy arra a tényre, hogy a nyelvemlék fogalmának definíciója a fogalom összetett volta miatt nem egyértelmű, valamint hozzásegítheti a szakmát ahhoz, hogy ne végezzen dupla digitalizálást. Az időszaki kiállítás kapcsán azt is megtapasztalhattuk, hogy kölcsönösen kiegészítheti egymást a klasszikus értelemben vett kiállítás és a honlap munkálatai során létrejött tartalom (2. ábra). (Vö.: a honlapra átvett tudományos leírások, digitális segédletek és a kiállításban publikált multimédiaelemek, valamint szóróanyagok.)

2. ábra Nyelvemlék-kiállítás az OSZK-ban

Honlapkánon(ok) és a tartalomtól építkező forma

A honlap tervezése és az időszaki kiállítás előkészítése egy időben folyt. A kiállításban nemcsak az OSZK-ban őrzött, hanem más közgyűjteményekben lévő nyelvemlékek is helyet kaptak. Az internetes szolgáltatás kánonjában is megőriztük ezt a válogatást, továbbá külön listában tettük közzé az OSZK-ban őrzött összes nyelvemlék listáját. A tervezés során merült fel, hogy – kihasználva az internet adta lehetőségeket – ugyanabban a szolgáltatásban szóljunk a kutatókhoz és a felhasználók széles köréhez is. Az ún. tudományos oldalon közzétett több mint 130 nyelvemlék mellett, 16 kiemelkedően fontos szöveget emeltünk ki a honlap ún. népszerűsítő vetületén. Az egyes nyelvemlékek nevéhez sajátos megnevezéseket társítottunk, amelyek tömören kifejezik, hogy az adott dokumentum miért különösen becses minden magyarul értő ember számára. A két legtöbbször idézett, legrégebbi szövegünkön kívül – *Halotti beszéd és könyörgés* (a legrégebbi összefüggő magyar szövegemlék) és az *Ómagyar Mária-siralom*

(az első fennmaradt magyar nyelvű vers) – szerepel a listában például az első magyar nyelvű nyugta (*Vér András menedéklevele*), a legrégebbi, eredetiben fennmaradt históriás ének (*Szabács viadala*), és a legrégebbi magyar nyelvű könyv (*Jókaikódex*). Helyet kapott az összeállításban az 1528-ból való első magyarországi nyomtatott térkép, a *Tabula Hungariae*, másképp: a *Lázár-féle térkép*. Ennek a honlap-népszerűsítő vetületén való közzététele reményeink szerint segít abban, hogy köztudottá váljon, a mű az UNESCO *The Memory of the World* címét is elnyerte 2007-ben, s mint ilyen, egyedülálló a magyar nyelvemlékek között.⁶ Ezzel a válogatással és a beszédes, könnyen megjegyezhető azonosító kifejezésekkel az is célunk volt, hogy a nagyközönség előtt a kaput szélesebbre tárva, nagyobb merítésre sarkalljuk a középiskolai tanárokat.

A honlap számára két, grafikailag elválasztott és összekapcsolt felületet terveztünk. A két markánsan elkülönülő színvilágot – népszerűsítő/bordó és tudományos/ezüst – összeköti az időspirálból tekeredő jól ismert szöveg, az *Ómagyar Mária-siralom* „szalagja” és a magyar motívumkincséből való stilizált tulipán, az ezüst háttérben pedig felsejlik a *Halotti beszéd* szövegét tartalmazó kódexlap egy részlete (3. ábra). A honlap minden oldala felkínálja a lehetőséget a két vetület közötti váltásra. A két összekapcsolódó tartalom azt a meggyőződésünket kívánja megjeleníteni, hogy azonos minőséget és a másik felületre való betekintés igényét is felkeltő formát kell kínálni a tudományos kutató és a kisdíák vagy más érdeklődő felhasználó számára egyaránt.

3. ábra A Magyar nyelvemlékek című multimédiás szolgáltatás nyitó oldala (<http://nyelvemlekek.oszk.hu>)

Az adatbázis építőkövei

A *Drupal* tartalomkezelő rendszerben készült adatbázis-hátterű szolgáltatás szerkezetének a „mélyén” az ún. *adatlapok* foglalnak helyet. Kialakításuk, az egyes adatmezők definiálása a tudományos kutatók, a honlapszerkesztők és a programozó közös feladata volt. Minden egyes nyelvemlék saját adatlapot kapott, amely a legfontosabb információk (megnevezés, az elkészítés helye és ideje, a nyelvemlék anyaga, levélszám, méret, őrzőhely, az írásmódra, a kötésre utaló adatok stb.) mellett tartalmazza a nyelvemlék tudományos leírását, valamint adott esetben közli a már digitalizált nyelvemléket, megadva a digitalizálás helyét és idejét. A tudományos felületen közölni kívánt nyelvemlékek egyes típusait áttekintve négyféle adatlap ún. maszkját hoztuk létre. Számos esetben nehéz döntés volt az egyes nyelvemlékek közötti összefüggések megjelenítésének módja. Jól példázza ezt a *Peer-kódex* (4. ábra), és a kódexben szereplő, s a honlap kánonjában külön is kiemelt három nyelvemlék, amelyek mindegyike önálló adatlapot kapott (*Szent László-ének*, *Apáti Ferenc*

cantilenája és *Vásárhelyi András Mária-éneke*). Az egyes adatlapok ily módon össze is kapcsolódnak az oldalon közölt leírások segítségével. Az ún. leírások minden esetben kutatók által jegyzett, eredendően a kiállítás katalógusa számára írt szövegek a honlap számára adaptált változatai (4. ábra).

Az adatlapok tanulmányozása során a tudományos feltárás és a digitalizálás hátralévő feladatai is tetten érhetők. Számos esetben hiányzik ugyanis az ún. leírás a nyelvemlék adatlapján, mivel még nem tárták fel tudományosan az adott szöveget. Ez a jelenség felveti azt az új elvi lehetőséget is, hogy egy jól definiált tartalomszolgáltatás, a maga rendszerezett „fiókjaival” felhívhatja a figyelmet a sürgető feladatokra, illetve új irányt szabhat az elvégzendő munkáknak. A kapacitás hiánya miatt a „nyers” állapotú digitalizált képek (vö.: olykor több száz oldalas kódexek) feldolgozása is lassan halad, ugyanakkor már elkészült több virtuálisan egyesített kódex és dokumentum a honlap megnyitása – 2009 ősze – óta (5. ábra).

TUDOMÁNYOS VETÜLET
BEVEZETŐ --- NYELVEMLEKÉK --- SZÖVEGKIADÁSOK
SZAKBIBLIOGRÁFIÁK --- ÉRDEKESSEGEK

Peer-kódex

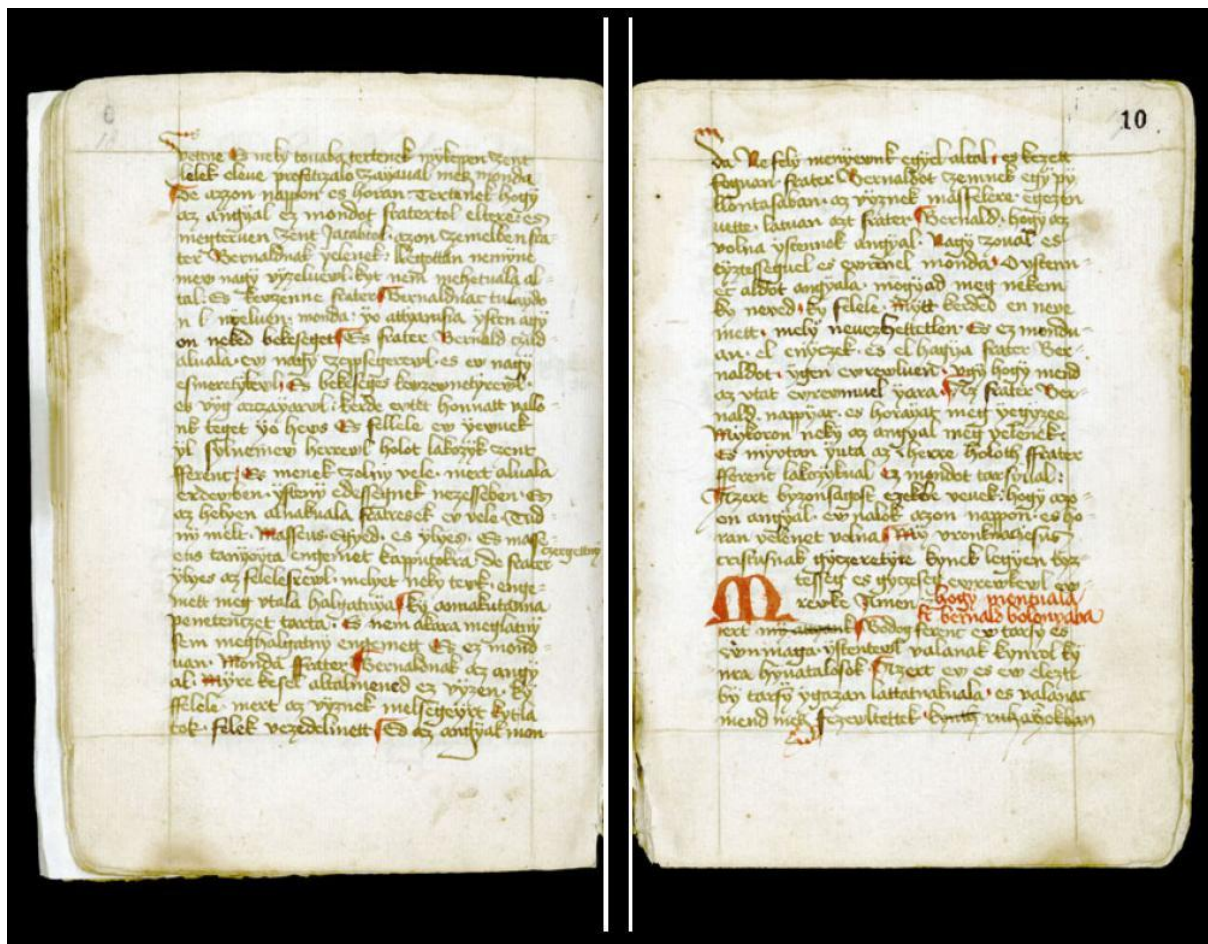
Az elkészítés helye	
Az elkészítés ideje	16. század első negyede
A nyelvemlék anyaga	papír
Levélszám	185 levél
Méret	138–141×102–104 mm
Őrzőhely	Országos Széchényi Könyvtár, Budapest (Magyarország)
Jelzet	MNy 12
Egyéb	– gótikus könyvírás, valamint bastarda és kurzív írás – 19. századi vörösesbarna egészsbőr kötés –
Digitalizált változat	folyamatban...
Digitalizálás helye, ideje	Országos Széchényi Könyvtár

Leírás

A kötet elején, a 19. században belekerült lapok egyikén Mátray Gábor bejegyzése olvasható: „E' kézirát 1787-ben Peer Jakab pianista ádozár 's Pozsonban a' történelem tanáraé volt. Holta után Jankowich Miklós vette-meg, kinek gyűjteményéből 1852-ki Január 20-kán hozatott-át a' Széchényi országos könyvtárba, 's itt ujonan bekötetett, megtartván minden lap a' régi kőtésből, mellyen valamely érdeket gerjeszthető iromány volt olvasható...”. Azaz a kódex nevét egykori tulajdonosáról kapta, akire a szerzetesrendek felosztása után, könyvtárai felszámolásakor jutott valamilyen módon. Korábbi sorsáról biztosat nem tudunk. Szent Elek és Remete Szent Pál legendáin kívül vegyes imádságokat, énekeket tartalmaz, így többek között a **Szent László-éneket, Apáti Ferenc cantilenáját és Vásárhelyi András Mária-éneket**. Egykor a kódex részét képezte a Peer-kódex töredéke *csizlóval és imádságokkal* (OSZK, MNy 13) elnevezésű, 12 levelet magába foglaló töredék is. A kódexről a 19. században készült kéziratos másolatok segítségével megállapítható, hogy a két rész 1852. a köteteknek a Nemzeti Múzeumba való kerülése előtt választották szét. Akkor, amikor a tulajdonos Jankowich Miklós volt, akit valószínűleg az vezérelt, hogy kódexgyűjteménye a két rész különkötésével szám szerint gyarapodott. A kódex eredetileg egy ember személyes használatára, nem pedig kolostori célokra készült. Ezt a méretén kívüli a tartalma is bizonyítja. A két legendát változatos tematikájú, hosszabb-rövidebb – a kor latin nyelvű gyűjteményeivel szemben – imádságok

4. ábra A Peer-kódex adatlapjának részlete

5. ábra A Jókai-kódex egyik virtuálisan egyesített oldalpárja

Az Apor-kódex

Külön fejezet a kiállítás és a honlap történetében is a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban őrzött Apor-kódex. A kódex – az ún. *Husza Biblia* részeként – a negyedik legrégebbi magyar nyelvemlék, amely zsoltárokat és imákat tartalmaz. A XV. század végén, a XVI. század elején készült műtárgy már hosszú ideje igen rossz állapotban volt. Magas savtartalmú tintája miatt folyamatosan hullottak ki belőle a betűk, így már nem lehetett kiállítani. Az OSZK kölcsönkérte a kódexet 2009-es Magyar nyelvemlékek kiállítása számára, és több hónapos munkával – Tóth Zsuzsanna vezetésével – restaurálta (6. ábra). A kódex megújulva tért vissza Sepsiszentgyörgyre 2010. április 22-én. A majd fél évszázados kódexről ún. nemesmásolat és digitális változat is készült az OSZK-ban. Utóbbi – amint azt a kódex adatlapján is jeleztük – a román állammal való megegyezés értelmében a nemzeti könyvtár olvasótermében érhető el.

6. ábra Az Apor-kódex restaurálás közben

Szövegkiadás és szakirodalom

A honlapszerkesztők számára komoly feladatot jelentett a nyelvemlékek ún. szövegkiadásainak és a szakirodalom listáinak összeállítása, a digitális

tartalmak felkutatása és a további digitalizálások megszervezése. Az utóbbi másfél évszázadban több ún. *szövegkiadás-sorozat* is napvilágot látott. A két XIX. századi sorozat közül a *Régi Magyar Nyelvemlékek* hat kötetének digitalizált változata a *Magyar Elektronikus Könyvtárral* (MEK) való együttműködésben készült el, míg a *Nyelvemléktár* tizenöt kötetének ugrópontjai a *Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtárának* digitális gyűjteményébe, a *KlimoTheca*-ba vezetnek. A XX. századi szövegkiadások közül a *Codices Hungarici* kilenc kötetéből e sorok írásakor már négy elérhető a szolgáltatásban, valamint elolvasható további öt kötet digitális verziója a *Régi Magyar Kódexek* jelenleg is futó, s már 31 kötetet számláló sorozatából.⁷ Az összefoglaló sorozatok mellett nyelvemlékek szerinti bontásban tettük közzé egy-egy dokumentum szövegkiadásainak listáit. Ezek a listák tartalmazzák a szövegkiadás-sorozatok vonatkozó tételeit, valamint az adott nyelvemlék önálló megjelenéseire vonatkozó adatokat.

Az ún. összefoglaló munkák között kapott helyet a kiállításra készült számos tabló anyaga. Ezekben a letölthető összeállításokban neves nyelvészek és irodalomtörténészek foglalták össze a legkorszerűbb tudományos eredményeket és álláspontokat (pl. *Árpád-kori helynévtörténeti források feldolgozása a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén*).

Az általában a nyelvemlékekre és az egyes nyelvemlékekre vonatkozó *szakirodalom* listáinak összeállítása és az interneten elérhető tartalmak felkutatása óriási feladatnak bizonyult. A nyelvemlékek szerint közölt bontásban összegyűjtöttük a vonatkozó szakirodalmi tételeket, a megjelenő listákba pedig bekötöttük az összefoglalások, a tanulmányok és a cikkek már interneten elérhető változatait. A listák ellenőrzése és kiegészítése egyelőre még a tudományos kutatókra vár, ugyanakkor folyamatosan újabb tételekkel bővülnek az OSZK Tartalomszolgáltató Osztályának munkája nyomán.

A multimédia-elemek

A kutatókkal való egyeztetés eredményeképpen született döntés arról, hogy hanganyagot és multimédia-elemeket elsősorban a népszerűsítő felületen közöljük. A tudományos oldalon ezért csak az a négy nyelvemlékfelvétel hallgatható meg, amelyeknek szövege korábban a kiállítás termeiben is elhangzott. Az érdekességek között elérhető né-

hány nyelvemlék ihlette irodalmi mű is, például *Kosztolányi Dezső* „*Halotti beszéd*” című költeménye *Latinovits Zoltán* és *Mensáros László* előadásában. A népszerűsítő összeállításban további multimédia-elemeket tettünk közzé: majd 40 hanganyag és 10 filmrészlet segítheti a közoktatás szereplőit és az érdeklődő felhasználót. A hanganyagok egy részét a *HUNGAROTON Records Kft.* bocsátotta rendelkezésünkre, a filmeket a *Magyar Televízió Zrt.* és a *Magyar Nemzeti Filmarchívum* gyűjteményéből kaptuk. A hanganyagok túlnyomó többsége a honlap számára készült az OSZK házi stúdiójában. A 32 hangfelvételen jelentős művészek hangja hallható; köztük az azóta elhunyt *Végyvári Tamás* színművész – egyik utolsó hangfelvételén – a *Halotti beszéd és könyörgés* olvasatát mondja.⁸

A tartalomszolgáltató felelőssége

A 2009 őszén indult honlap számos tartalommal bővült a bemutató óta. Többek között elkészítettük és a rendelkezésre álló tartalommal feltöltöttük az összes adatlapot, illetve ellenőriztük az adatok helyességét. Elkészítettük az őrzési helyek szerinti térképet, amely önmagában is demonstrálja a kultúra határokon és századokon átívelő egységét. Ezzel összefüggésben a határainkon kívüli őrzött nyelvemlékek adatlapjainak a fordításán dolgozunk, amellyel a jelenlegi őrzőknek is segíteni kívánunk saját állományuk darabjainak jobb megismerésében. A honlapon publikált 12, külföldön őrzött magyar nyelvemlék cseh, horvát, lengyel, német és román nyelvű adatlapja 2011 első felében lát majd napvilágot. Terveink között szerepel olvasatok és értelmezések közzélése az internetes oldalakon, továbbá szakirodalmi munkák digitalizálása, valamint a nyelvemlékek által ihletett művek sorának gazdagítása.

Az eddig elvégzett munka egyik legnagyobb eredménye, hogy elkészült a napokban a nyelvemlék összetett fogalmának definíciója a honlap számára, s hogy a szolgáltatás továbbra is serkentheti a tudományos kutatást, felkínálva a lehetőséget az eredmények (új, pontosabb adatok, kiegészítések, tanulmányok) azonnali publikálására.

Reméljük, hogy gyarapodó számú internetes szolgáltatásaink gondozása és az újabbak létrehozása mellett hosszútávon gyarapíthatjuk és bővíthetjük a *Magyar nyelvemlékek* című internetes szolgáltatást, annál is inkább, mert a közgyűjtemények számára kulcskérdés, hogy klasszikus feladataik

és szolgáltatásaik megtartása mellett meghatározó módon legyenek jelen a világhálón.

Jegyzetek

- ¹ A Tartalomszolgáltató Osztály 2008-ban jött létre, jelenleg három munkatársa van. Fő feladata a nemzeti könyvtárban őrzött, kivételesen gazdag gyűjtemény egyes részeinek internetes publikálása, virtuális kiállítások létrehozása együttműködésben az OSZK különgyűjteményeivel.
- ² Az *Örkény István* életművét bemutató multimédiás szolgáltatás 2009-ben II. helyezést ért el az *eFesztivál* döntőjében az *eKultúra – A magyar kulturális örökség digitális megőrzése* elnevezésű kategóriában.
- ³ A magyar nyelvemlékeket bemutató szolgáltatás bekerült az *eFesztivál* 2010-es döntőjébe. A Tartalomszolgáltató Osztály munkatársai e sorok írásakor az *Erkel Ferenc*nek emléket állító és a hagyatékának részleteit is megjelenítő honlapon dolgoznak, együttműködésben az OSZK Zeneműtárával és Színháztörténeti Tárával.
- ⁴ Az MNy jelzeten nyilvántartott nyelvemlékek digitalizálásai 2004-ben és 2008-ban a *Pytheas Kft.* segítségével készültek el az OSZK-ban.

- ⁵ A kiállítás 2009. október 29. és 2010. február 28. között volt látható az Országos Széchényi Könyvtárban. A kiállítást kurátora *Madas Edit* professzor volt.
- ⁶ Lázár-térkép mint a világ kulturális örökségének része:
http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=22451&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- ⁷ A *Codices Hungarici* és a *Régi Magyar Kódexek* sorozatok köteteit a MEK munkatársai digitalizálják.
- ⁸ Az elhangzó szöveg *Pais Dezső* olvasata, *A. Molnár Ferenc* korrekciójával.

Beérkezett: 2010. IX. 27-én.

